

BOLANI IJTIMOIYLASHUVIDA OILA VA MAKTAB HAMKORLIGI

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti
Pedagogika ta'lim yo'nalishi 101-guruh 2-bosqich talabasi*

Abdug'afforova Zumrad Sherzod qizi

Tel raqam: +998883498497

Pochta:z1mr1ch_o6@gmail.com

Anotatsiya: Mazkur maqolada bola ijtimoiylashuvi jarayonida oila va maktab hamkorligining o'rni, ularning o'zaro ta'sir mexanizmlari, hamkorlik shakllari hamda bu jarayonning bola shaxsining shakllanishiga ta'siri keng yoritilgan. Oila bola tarbiyasining birlamchi manbai sifatida ijtimoiy me'yorlarni singdiradi, maktab esa bu jarayonni davom ettirib, bolaning jamiyatda o'z o'rnini topishiga ko'maklashadi. Maqolada shuningdek, oila va maktab o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashning samarali yo'llari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda ijtimoiylashuvning psixologik-pedagogik omillari tahlil qilingan.

Kalit so'z: Oila, maktab, hamkorlik, tarbiya, ijtimoiylashuv, bola shaxsiyati, ijtimoiy muhit, pedagogika, axloqiy qadriyatlar, ma'naviyat.

Bolaning jamiyat a'zosi sifatida shakllanishi, unda ijtimoiy me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirish jarayoni — bu ijtimoiylashuv deb ataladi. Insonning ijtimoiylashuvi avvalo oiladan boshlanib, maktabda davom etadi.

Oila — bola hayotidagi birinchi ijtimoiy muhit bo'lib, unda bola axloq, odob, muloqot madaniyati, insoniy qadriyatlarni o'rganadi. Maktab esa bu jarayonni tizimli tarzda davom ettiradi va kengroq ijtimoiy muhitga olib chiqadi. Oila va maktab o'zaro hamkorlikda ishlaganda, bolaning har tomonlama barkamol bo'lib shakllanishi, ijtimoiy jihatdan faol, mustaqil

fikrlovchi, ma'suliyatli shaxs sifatida kamol topishi ta'minlanadi. Bugungi kunda jamiyatning har bir a'zosi, ayniqsa yosh avlodni ijtimoiy hayotga tayyorlashda oila va maktab o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun mazkur ishda bola ijtimoiylashuvi jarayonida oila va maktabning o'zaro hamkorligi, uning mazmuni, shakllari hamda samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilinadi.

Oila bola shaxsining asosiy tayanch maskanidir. Bolaning birinchi so'zi, birinchi qadami, ilk muloqoti oilada shakllanadi. Ota-onaning xulqi, muomalasi, o'zaro munosabati bola uchun ibrat maktabidir. Oila muhitidagi mehr, iliqlik va tarbiyaviy izchillik bolaning psixologik holatiga, o'ziga bo'lgan ishonchiga, tashabbuskorligiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Maktab esa bola ijtimoiylashuvining keyingi bosqichidir. Maktabda bola o'qituvchilar va tengdoshlari bilan muloqot qiladi, jamoada yashash, tartibga rioya qilish, mas'uliyatni his etish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Maktab bolaning fikrlash doirasini kengaytiradi, mustaqil qaror qabul qilish, o'z fikrini asoslash va himoya qilishga o'rgatadi. Shunday qilib, bola shaxsining to'laqonli ijtimoiylashuvi oila va maktabning uyg'un hamkorligisiz to'liq amalga oshmaydi.

Oila va maktab hamkorligi — bu bola tarbiyasida yagona maqsad sari yo'naltirilgan o'zaro ishonch, hamjihatlik va mas'uliyatga asoslangan faoliyatdir. Hamkorlikning mazmuni bolaning o'qishdagi muvaffaqiyatlarini kuzatish, xulqi va intizomini baholash, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonini birgalikda olib borishdan iborat.

Hamkorlikning asosiy shakllariga quyidagilar kiradi:

ota-onalar yig'ilishi va suhbatlari;

“Ochiq eshiklar kuni”, ota-onalar uchun seminar va treninglar;

o'qituvchining oila bilan individual uchrashuvlari;

uyga tashriflar;

onlayn muloqot shakllari (Telegram, eKundalik, Zoom);

ota-onalar ishtirokidagi tadbirlar, sport musobaqalari, ma'naviyat kechalari.

Bu shakllar orqali o'qituvchi va ota-ona bola haqida to'liq ma'lumotga ega bo'ladi, uning ijtimoiy holatini yaxshiroq tushunadi va zarur pedagogik chora-tadbirlarni birgalikda ishlab chiqadi.

Oila va maktab o'rtasidagi hamkorlik bolaning tarbiyasi va ijtimoiylashuvi jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Agar bola ota-onasi va o'qituvchisi o'rtasida kelishuv, uyg'unlik borligini sezsa, u o'zini qadrlangan, ishonchli shaxs sifatida his qiladi. Bu esa uning ruhiy barqarorligini oshiradi, o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, axloqiy xulqini mustahkamlaydi.

Hamkorlik samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar quyidagilardir:

ota-onalarning pedagogik savodxonligi;

o'qituvchining kasbiy mahorati va individual yondashuvi;

maktabning ochiqligi va oilalar bilan doimiy aloqa o'rnatishi;

ijtimoiy muhitning barqarorligi va ma'naviy qadriyatlarga asoslanganligi.

Shuningdek, bolaning ijtimoiylashuvida ota-onaning shaxsiy namunasi juda muhim. Bola ota-onasining harakatlarini kuzatadi, ularning so'zidan emas, aynan amaliy xatti-harakatidan o'rnak oladi. Shu bois ota-onaning har bir harakati tarbiyaviy kuchga ega.

Bugungi kunda oila va maktab hamkorligini mustahkamlash uchun an'anaviy usullarga zamonaviy texnologiyalarni qo'shish zarur. Masalan:

ota-onalar bilan onlayn platformalarda doimiy aloqa o'rnatish;

pedagogik va psixologik maslahat markazlarini tashkil etish;

oila va maktab o'rtasida "hamkorlik uchburchagi" – o'qituvchi–ota-ona–bola tizimini shakllantirish;

ota-onalarni o'quv jarayoniga jalb etish (ochiq darslar, loyihalar, tadbirlar);

mahalla va jamoatchilik bilan birgalikda ijtimoiy tashabbuslarni amalga oshirish. Zamonaviy yondashuvlar asosida oila maktab hayotining ajralmas qismiga aylanadi. Bu esa bolaning tarbiyasi va ijtimoiylashuvi jarayonida izchillik, uyg'unlik va barqarorlikni ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, oila va maktab bolaning ijtimoiylashuv jarayonida asosiy ikki ijtimoiy institut sifatida bir-birini to'ldiradi. Bola oilada hayotning dastlabki qadriyatlarini o'rganadi, maktabda esa bu bilim va tajribalarni mustahkamlaydi. Oila va maktab o'rtasidagi mustahkam hamkorlik bolaning har tomonlama kamol topishida, ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk shaxs bo'lishida, jamiyatda o'z o'rnini topishida muhim omil sanaladi. Shu bois har bir pedagog va ota-ona o'zaro ishonch, hurmat va mas'uliyat asosida bir maqsad sari harakat qilishi zarur. Faqat shunda bolalarimiz barkamol, bilimli, ijtimoiy faol va vatanparvar avlod sifatida voyaga yetadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
3. Vohidova N. Oila pedagogikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
4. Hasanboeva O.U., Mavlonova R.A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
5. G'ofurova D., Turaqulova G. Bola tarbiyasida oila va maktab hamkorligi. — Toshkent, 2022.
6. UNESCO. Family–School Partnerships Framework. — Paris, 2020.